

Az a II. fejezetben felhozottak alapján a következő tetteket iktatom ide:

A magyar mondatban a szók rendét mindenekelőtt nyelvtani értékek határozza meg.

A nyelvtani érték-vonta határokközött azonban az illető fogalmak jelentősége, vagyis beszédbeli fontossága foly be a szók elrakására. — Az ilyen esetekben a hangsúly (a mondat accentusa), mint a fogalom beszédbeli fontosságának élő beszédben való kifejezője, nagy mértékben elősegíti a szabályos elrakást, és a mondat szerkezetének a fölismerését.

Igen gyakran esakis a különböző helyen és módon végbemenő hangsúlyozás tudatja a hallóval egy és azon szerkezetű mondat jelentésének különböző árnyékait.

A szóban levő két tényező szerepkörének ilyenforma körvonalozása megadja mindegyiknek a magáét; a szórendet pedig valódi alapjára állítja, s valódi kulcsát adja kezünkbe.

A KISEBB GÖRÖG TRAGIKUSOK TROPUSAI

MIVELTSÉGTÖRTÉNETI ÉS KÖLTÉSZETI SZEMPONTBÓL

ADALÉK A KÖLTÉSZET ÖSSZEHASONLÍTÓ TROPIKÁJÁHOZ.

Dr PECZ VILMOS

TANÁRTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1886.

A kisebb görög tragikusok tropusai

mívelődéstörténeti és költészeti szempontból.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1886. január 4-én tartott ülésében.)

Tekintetes Akadémia!

Jelen dolgozatom folytatása azon értekezéseimnek, melyek Aeschylus és Sophocles tropusairól a *Nyelvtudományi Közleményekben* (XIV. kötet, 1878) és Euripides tropusairól a *Nyelv- és Széptudományi Értekezések* sorozatában (X. kötet, V. szám, 1882) jelentek meg. Az elveket, t. i. a műveltségtörténeti és költészeti szempontokat, melyek szerint Aeschylus, Sophocles és Euripides tropusait és jelen értekezésemben a kisebb görög tragikusok képeit feldolgoztam, bővebben kifejtettem és megokoltam Euripides tropusairól szóló munkámban, azért elégségesnek tartom ez alkalommal illető értekezésem bevezetésére utalni.

Az úgynevezett «kisebb (görög) tragikusok»-ból, mely elnevezésen a többi görög tragikusokat értjük, Aeschylus, Sophocles és Euripides kivételével, csak töredékek maradtak fenn kisebb-nagyobb terjedelemben, számszerint körülbelül 900, és pedig k. b. 400 töredék ötvenhárom költőtől, k. b. 500 ismeretlen szerzőktől (adespota). Az ötvenhárom költő neve chronologiai sorrendben és fragmentumaiknak száma a következő: Choerilus (3), Phrynichus (22), Pratinas (2), Aristias (7), Aristarchus (6), Neophon (3), Ion (68), Achaeus (54), Euphorion (1), Philoeles (4), Melanthius (1), Iophon (3); Nicomachus (2), Agathon (29), Xenocles (1), Theognis (1), Critias (9), Dicaeogenes (5), Diogenes Atheniensis (1), Astydamanthes (9), Sophocles Junior (1), Polyidus (1), Meletus (1), Chaeremon (42), Antiphon (5), Dionysius (12), Carcinus (12), Theodectes (18), Diogenes Sinopensis (2), Crates (3), Python (1), Cleaenetus (2), Moschion (12); Alexander Aetolus (1), Lycophrion (5), Philiscus (2),

Sosiphanes (5), Sositheus (5), Ptolemaeus Philopator (1), Aeschylus Alexandrinus (1), Apollonides (2), Biotus (1), Chares (3), Demonax (2), Hippothoon (5), Isidorus (2), Mimnermus (2), Patrocles Thurius (2), Pompeius Macer (1), Serapion (1), Zenodotus (1), Zopyrus (1), Thespis, illetőleg Heraclides Ponticus (4). Az Iophon-ig felsorolt költők Aeschylus és Sophocles korából (a Kr. e. ötödik századból), a Moschion-ig említettek Euripides iskolájából (tehát szintén a Kr. e. ötödik századból) valók, a többiek az alexandriai korszak költői (a Kr. e. negyedik és harmadik századból).

Ezen költőknek, valamint az ismeretlen szerzőknek fragmentumait Nauck «Fragmenta Tragicorum Graecorum» (Teubner, 1856.) című munkája alapján kutattam át.

A) A SYNECDOCHE.

I. Az ember.

1. *A szem az ember helyett.* 1. παῖδες, ἐκτὸς ὀφθαλμῶν ἀπέλθου. Neophron. 2. 10—11. 2. ὦ κλεινὸν ὄμμα, νῦν τανόστιατόν σ' ἰδὼν λαίπω φάος τόδ'. Adespota. 28.
2. *A szemfény a szem helyett.* σπρέφον ἀντανγίαις κόρας. Adespota. 46.
3. *A kéz az ember helyett.* τί ὄντα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίαιτο; Adespota. 29.
4. *A láb az ember helyett.* λαϊθάργω ποδί. Adespota. 182.

II. A ház.

1. *Az ajtó a ház helyett.* ἀλλ' ὦ θυρήτρων τῶνδε κομηταί θεοί. Ion. 37.
2. *A tűzhely a ház helyett.* πρέμνον ἐστίας. Adespota. 202.

III. A mythologia.

1. *A szem az istenek helyett.* μέγα γὰρ ὄμμα δαιμόνων οἷς τίνοσ' ἀμοιβᾶς χακῶν. Adespota. 418.
2. *A szem Zeus helyett.* οὐχ εἴδεις Διὸς ὀφθαλμῶς. Adespota. 405.
3. *A szem Dike helyett.* ἔστιν Δίκης ὀφθαλμῶς, ὅς τὰ πᾶνθ' ὄρά. Adespota. 350.

4. *A láb Castor helyett.* Κάστωρος δ' ἔργον ποδῶν. Ion. 1.
5. *A szemfény Argus szemé helyett.* λάθοι δ' ἂν Ἄργου τὰς πυκνοφθαλμοὺς κόρας. Adespota. 458, 14.

IV. A háború.

A lándzsa hegye a lándzsa helyett. λόγχην ἣν φοροῦσι Ἰηρηναίαι. Adespota. 59.

B) A METONYMIA.

I. Az ember.

1. *A lehelet az élet helyett.* ὅθεν ἅπασαν ἤρξατο τρέφειν ὄδ' αἰθέρῃ ἐνδοιδόεθ' ἀνηροῖς πνοάς. Adespota. 85, 3—4.
2. *Az ifjúi gondolkodásmód a fiatalság helyett.* παῖξαι, ὦ νέαι φρένες. Pompeius Macer. 1, 4.
3. *Az isten a szerelem helyett.* μηδεὶς ἄπειρος τῶν ἐμῶν εἴη φίλων ἔρωτος, εὐτυχῶν δὲ τὸν θεὸν λάβοι. Zopyrus.
4. *Cypris a szerelem helyett.* 1. πεινώσειν γὰρ ἢ Κύπρις πικρά. Achaeus. 6. 2. λαθραῖαν κόπριν, αἰσχίστην νόσων. Adespota. 128. 3. πλήρει γὰρ ὄγκω γαστρὸς αὔξεται Κύπρις. Adespota. 150. 4. λίγραι δὲ κόπρις. Adespota. 327.
5. *Az ágy a feleség helyett.* χρωματισθεῖς εὐθὺς ἐξ εὐνῆς φόνω. Adespota. 217.

II. Az ének.

A Múza az ének helyett. 1. σοί, Βάκχε, τάνδε Μούσαν ἀγλαΐζομεν, ἀπλοῦν ῥυθμὸν χέροντες αἰόλω μέλει. Pratinas. 2. κάλλιστα Μουσῶν φθέγγεται πλουτῶν ἀνήρ. Adespota. 387.

III. A háború.

1. *Ares az ellenség helyett.* εἴτ' ἂν Ἄρης νεοχμῶς ἐμπέσῃ στρατῷ. Ion. 63.
2. *A lándzsa hegye az ellenség helyett.* καὶ βαιὸς ὄγκλος μυρίας λόγχης κρατεῖ. Moschion. 1.
3. *A láb a hadsereg helyett.* στρατός ποτ' εἰς γῆν τήγδ' ἐπιστρέφει ποδί. Phrynichus. 5.
4. *A puzdra az ijász helyett.* πολλῆ φαρέτρα. Adespota. 200.

5. *A hadi fölszerelés a hadihajó érezorra helyett.* χαλκίζοντας πτόλους. Adespota. 215.

IV. A szőlőművelés.

A vágóeszköz a vinczellér helyett. οὐδ' ἐργάτης σίδηρος εὐώτιδος θάλλωντος οἴνης ἀρχάτους ἐτημέλει. Moschion. 7, 11—12.

V. A természet.

a) Az állatok.

Az állkapcsa a marezangolás után való vágy helyett. I. C. XXIII. b. 10.

b) A víz.

1. *A folyás a víz helyett.* πῖθι Πακτωλοῦ ῥοάς. Ion. 27.

2. *Achaeus a víz helyett.* ῥῶν Ἀχελώως ἦν καίραμένος πολὺς; Achaeus. 9.

c) Meteorologiai tünetmények.

A világosság a nap helyett. ἔν τ' ἔδωκα φέγγος ἔν τ' ἀφείλετο. Sosiphanes. 3, 3.

C) AZ ARÁNYTROPUSOK.

I. Az ember.

1. *A nyak.* ἔρση δὲ θαλερὸς ἐκτραφεὶς ἀμάρακος λειμῶσι μαλακοῖς ἐξέτασεν ἀνχέναις (a szár). Chæremon. 14, 16—17.

2. *A láb.* οὐ γρή ποδώκη τὸν τρόπον λίαν φορεῖν. Adespota. 432.

3. *A köldök.* γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσάρφαλός (a közepén levő) κόλπος. Agathon. 4.

4. *Az ér.* γῆς φλέβες (a folyó). Chærilus. 3.

5. *A csont.* γῆς ὀστέισιν (a kő) ἐγγριμφοῖς πόδα. Chærilus. 2.

6. *Az anya.* ἢ γὰρ τυραννὶς ἀδικίας μήτηρ (az okozó) ἔφν. Dionysius. 4.

7. *A gyermek.* 1. ἀνθηροῦ τέχνα (a virág) ἔαρος πέριε στρώσαντες. Chæremon. 9. 2. I. XIV. 4. 3. τῆς δειλίας γὰρ αἰσχροῦ γίγνεται τέχνα (a következmény). Adespota. 289.

8. *A dajka és az ápoló.* ἀγαθὴν τιθήνην καὶ τροφὸν γνάμης νέας. Adespota. 247.

9. *A nöcendék.* εὐανθῆ ῥόδα εἶχον, τιθήνημ' ἔαρος ἐκπρεπέστατον. Chæremon. 13.

10. *A serdülés.* 1. νῦν σοὶ πρὸς ὄφιν θυμὸς ἤβρω (a fokozódás), γέρον. Sosiphanes. 2. 2. I. XXIII. f. 5.

11. *Az élet.* ἀείζων (örökös) πένθος. Adespota. 15.

12. *Az erő.* πυρὸς φλέξον μένος (nagy tűz). Adespota. 63.

13. *Az öregedés.* μετὰ τὴν σκιάν τάχιστα γηράσκει χρόνος. Adespota. 427.

14. *A vak.* τυφλῶν (csalekony) ὄνεῖρων. Adespota. 268.

15. *A nevetés.* ἀκόματος δὲ πορθμὸς ἐν φρέγκῃ γελᾷ. Adespota. 269.

16. *A futás.* ἔκτοπον ἄγων βαρὸν αὐλὸν τρέχοντι (gyors) ῥυθμῷ. Ion. 42.

17. *Az előrohanás.* τί δράσεις, θυμῆ; . . . ποὶ ποσ' ἐπύξας (elragadtatni), τάλας; Neophron. 2, 1—3.

18. *Az ugrás.* πηδῶν ὁ θυμὸς τῶν φρενῶν ἀνωτέρω. Adespota. 321.

19. *Az ugrálás (és a jóslás).* πηδῶν (a felindulás) δ' ὁ θυμὸς ἔνδοθεν μαντεύεται (a sejtetés). Adespota. 143.

20. *Az izudtság (a legeltetés és a vad elfogása).* ἄρως μ' ἰδρῶς (enyvszerű nedv) καὶ θαυμαρήκης ῥάβδος ἢ τ' Αἰγυπτία βόσκει λινοουλκὸς γλαῖνα, θήρακρος πέδη. Ion. 40.

21. *A szomjazás.* ἴσχειν κελύω χεῖρα δεψῶσαν φόνου. Adespota. 69.

22. *A szerető.* χορῶν ἐραστής κισσός. Chæremon. 5.

23. *A rábeszélés.* οἴνός μ' ἔπεισε. Adespota. 476.

24. *A részvétel.* εἰς τὴν ὄμμα συμπαθὲς φέρων. Moschion. 10, 4.

25. *Az eltasztás.* ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθούνται (illetni valamivel) φέρον. Adespota. 80.

26. *A gyilkos.* δεινὸς σοφιστής, τῶν ἀγρυμνάσεων σφαγεὺς (a megsemmisítő). Adespota. 260.

II. A ház.

1. *A lakótárs.* σοφῆς δὲ πενίας σκαυότητα πλουσίαν κρείσσον ὀνομαίον ἔστιν ἐν δόμοις ἔχειν. Critias. 5.

2. *A lakás (habitare).* χωρὶς γὰρ οἴκοῦσ' (vannak) ἀρεταὶ τῶν ἰδωνῶν. Adespota. 278.

3. *A melegítés, az üst és a tűz.* θεός δ' ἐπὶ σμικροῖσιν οὐ θερμαίνεται, ἀλλ' ὡς λέβητος μείζονος θεταί πυρός. Adespota. 371. Hasonlat.

4. *A házi eszköz.* καὶ νῦν τὰ θεινὰ ταῦτα καὶ τὰ πόλλ' ἔπη εἰς ὄψε μικρὸν τέρχος (a csekélység) ἤθροισεν τόχην. Patrocles Thurius. 1, 1—2.

5. *A kis vágó eszköz.* L. XXIII. a. 2.

6. *A fáklya.* ὦ καλλιφεγγή λαμπάδ' (a világosság) εἰλίσσω φλογὸς ἦλιε. Theodectes. 10, 1—2.

7. *A mérleg csészéjének leereszkedése.* διχόρροπος (ingadozó) γνῶμη. Adespota. 273.

8. *A mérleg csészéjének leereszkedése (és a sötétség).* ἡ γὰρ τόχη βραχίαιαν ἦν λάβη (σπίην) (a változás), ἢ τοὺς ταπεινοὺς ἢ τοὺς ἀφ' οὐφους εἰς ζέφον (a szereneseatlenség) κατήγαγεν. Adespota. 75.

9. *A ház szeméjje.* ὡς παλαιὸν οἰκίας σάρον (öreg asszony). Ion. 9. Hasonlat.

10. *A szekér.* οἱ δ' ἐπαίοντο πλωταῖς ἀπίγναισι (a hajó) χαλκῆ εμβόλοισι. Adespota. 120.

III. Az emberi tettek és cselekedetek általában véne.

1. *Az aranynak tűzben való megpróbálása.* κρῖνει φίλους ὁ καιρὸς ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ. Adespota. 255. Hasonlat.

2. *A vendégfogadás és az egyetértés.* ἔνθα Περσικῶ νόμῳ ἐνωθεῖς ἀλλὸς ὄρνοσε χοροῖς. Diogenes Atheniensis. 10—11.

3. *A bolyongás.* L. XIX. 11.

4. *A büntetés és a levágás.* θεινὸς κολαστῆς πέλεκυς αὐχένος τομαῖς. Adespota. 340.

IV. A vallás.

A jóslás. L. I. 19.

V. A mythologia.

A bacchanszó. ἔναστρος ὡστε μαινάς. Achaus. 15. Hasonlat.

VI. A versenyjátékok.

A casból való hajító korong. θανῶν μὲν σὺν Μαϊανδρον ἐρρίψη ποδὸς σῶλος τις ὡσπερ. Sosithous. 3. Hasonlat.

VII. A táncz.

A tánczolás. ἐκ τῶν ἀέλπτων μᾶλλον ὄρχησεν (az izgatás) φρένας. Ion. 50.

VIII. Az ének.

Az éneklés valaműhez. δυσπραξία ληφθεῖς ἐπωδὸς (vonzódó) ἐστὶ τῷ πειρωμένῳ. Adespota. 296.

IX. A zene.

1. *A syrinx.* προθεῖ δὲ σὺργὴ Ἰδαῖος ἀλέκτωρ. Ion. 45. Hasonlat.

2. *A hír.* κινῶσα χορδὰς (az indulat) τὰς ἀκινήτους φρενῶν. Adespota. 293.

X. A költészet.

A költeménynek újból és helyesebb rhythmus szerint való átdolgozása. αἰδῶς δ' ἐπερρόδημιζεν (a szépítés) ἡπιώτατον ἐρύθημα λαμπρῶ προστιθεῖσα χρώματι. Charemon. 1, 3—4.

XI. Az építészet.

Az építész. ὁ γὰρ χρόνος μ' ἔκαμψε, τέκτων (az alkotó) μὲν σοφός, ἅπαντα δ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα. Crates. 3.

XII. A szobrászat.

A szobor. L. XIX. 13.

XIII. Az orvostudomány.

1. *A betegség.* τάξιωμα γὰρ νοσούν. Moschion. 10, 10.

2. *Az orvosság.* 1. ὁ χρόνος ἀπάσης ἐστὶν ὀρθῆς φάρμακον (a esillapító). Critias. 2. 2. λόγῳ μ' ἐπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. Adespota. 257.

XIV. A háború.

1. *A bástyákkal való ellátás.* οἷα δὴ φιλοῦσιν ἰατροὶ λέγειν, τὰ ψαῖλα μεῖζω καὶ τὰ θεῖν' ὑπὲρ φόβον, παρηγοῦντες (a nagyítás) αὐτοῖς. Mimnermus. 2.

2. *A fölfegyverzés.* τόδ' ἐξοπλίζει τοῦπος Ἀργαίων λαῶν. Adespota. 332.

3. *Az élesítés.* 1. L. XVII. 3. 2. ἄδοξον, ἄκραν γλώσσαν ἡκονημένον. Adespota. 353.

4. *A hadsereg, a lándzsa, a hadsereg elindulása (a vadászás és a gyermek).* ἔνθεν μὲν αὐτῶν εἰς ἀπείρονα στρατῶν (a sokaság) ἀνθέων ἄλογγον (nem veszedelmes) ἐστράτευσαν (mentek), ἡβοναῖς θηρωμένων (a szedegetés) τὰ λειμώνων τέκνα (a pónény). Chæremon. 10.

5. *A lándzsa eldobása.* ἀισχρόν γ' ὅταν τις... γλώσση ματαίους ἐξακοντίση (a beszélés) λόγους. Adespota. 442.

6. *Az út.* τόδ' ἔστι τὸ ζηλωτῶν ἀνθρώποις, ὅτε τόξον (az irányulás) μερίμνης εἰς ὃ βούλεται πέση. Adespota. 286.

7. *A nyíl.* θερμὰ θ' ἡλίου τοξέματ' (a sugár) αἰνεῖν. Adespota. 461, 7—8.

XV. Az állami élet.

1. *A szolgáltság.* L. XXIII. b. 2.

2. *A telepítés.* 1. τὰ θεῖνά πράσσει τὰς φρένας μετοικίας (a megváltoztatás). Melanthius. 1. 2. χρεῖα δ' ἀνάγκης οὐκ ἀπώκισται (távol áll) πολῷ. Chæremon. 13.

XVI. A vadászat.

1. *A vadászás.* L. XIV. 4.

2. *A vadászsző.* ὦ Μοῖρα κεδῶν καὶ κακῶν κωνηγέτι (a kísértő). Adespota. 423.

3. *A vadászhaló.* ὅταν δ' ἔρωτος ἐνδοθεῶμεν ἄρκυσι (a szenvedély). Diæogenes. 1.

4. *A vad elfogása.* L. I. 20.

XVII. A lótenyésztés és a lóverseny.

1. *A kettős fogat.* ἄλλη ἐνωρίς (Hesychius szerint = κατόστασις, rendelet). Adespota. 161.

2. *A gyerme.* γαστρός δὲ πειρῶ πᾶσαν ἡνίαν (a mérséklet) κρατεῖν. Chares I.

3. *A zabola, a zabola harapása (és az élesítés).* ἀλλ' ὦ τάλαν θυέστα, καρτέραι δάκνων (az elfojtás) ὀργῆς χαλινόν (az indulat). παρακείσθωμαι δὲ σοὶ τεθηγμένω (mérget) ὄν. Theodectes. 9.

XVIII. A baromtenyésztés.

1. *A legeltetés.* L. I. 20.

2. *Az igazás.* ζευχθεῖς (a belejutás) γάμοισιν οὐκέτ' ἔστ' ἐλευθερος. Hippothoon. 3.

3. *Az igazás és az iga.* στερρόν ἢ κατ' ἀρχέονον ἡμῶν ἐρείθεις (ránk mérsz) τήσδε λατρείας ζυγόν (a teher). Moschion. 2.

4. *Az üszítőke (és a tenger mélysége).* καὶ με συμφορὰς ἀεὶ βυθθεῖα κηλὶς ἐκ βυθῶν (a lélek mélysége) ἀναστρέφει λύσσης πικροῖς κέντροισιν (az inger) ἡρεθισμένον. Adespota. 83, 3—5.

XIX. A kertészet és a földművelés.

1. *Az ültető.* αὐτὸς τραφεῖς δὲ τῶν φύτευσάντων (a szülők) ὅπο καλῶς, τὸν αὐτὸν ἔρανον αὐτοῖσιν νέμας. Diæogenes. 4.

2. *Az ültetés.* παίδας φυτεύειν (a nemzés) οὐ ποτ' ἀνθρώπους ἔχρην πόνους ὄρωντας εἰς ὄρους φυτεύομεν (a nemzés). Adespota. 84.

3. *A mag.* τοῖων γὰρ ἀνδρῶν σπέγμ' (az ivadék) ἔδωκεν Ἑλλάδος. Adespota. 160.

4. *A sarj.* 1. ὦ χροσέ, βλάστημα χθονός. Adespota. 102, 1.

2. βλάστασις τέκνων βριθομένα γλυκερὸν φάος ὀρώσα. Adespota. 304.

5. *A hajítás.* L. XXIII. b. 5.

6. *A virágzás.* 1. ἔστι δαίμων ἀφθίτω θάλλων βίω. Critias. 1. 17.

2. θάλλουσα λωπή τοῖς ἄγαν ὑπέρφρονας. Adespota. 434.

7. *A virágzás és a fanyhadás.* ἅπαντα θάλλει καὶ πάλιν μαραινεταί. Adespota. 480.

8. *A virág.* 1. νέω στέλβοντες ἄνθει (a virágzó kor) καρτερός ἐπομιδας. Achaëus. 4. 2. ἡς ἀγγιτέρμων ἡλῖος θυρηλατῶν σκοτεινὸν ἄνθος (a szín) ἐξέχρωσε λιγνός εἰς σώματ' ἀνδρῶν. Theodectes. 17.

9. *A gyümölcs leszedése.* εἰμαρμένον δὲ τῶν κακῶν βουλευμάτων κακὰς ἀμοιβὰς ἔστι καρποῦσθαι (a türés) βροτοῖς. Adespota. 283.

10. *A vetés (seminare).* 1. ἐν μὲν γενέσει πρωτοσπόρω (első) ἔστ' ἐμπίστη. Theodectes. 18, 3. 2. σπείρων (a terjesztés) θεοκτίστην φλόγα. Adespota. 60. 3. Φοῖβον ποτ' οὐκ ἐόντος ἔσπειρεν (a nemzés) τέκνα. Adespota. 309. 4. ὁ σπείρας (a nemző) πατήρ. Adespota. 461, 1.

11. *A vetés (seminare) (és a boljongás).* πολυσπερῆς (nagyon elterjedt) μὲν, ὦ γέρον, καθ' Ἑλλάδα φήμη πλανάται. Theodectes. 16.

12. *A vetés (seges).* γνησίων ἐπὶ σπορά (a nemzedék) παίδων. Adespota. 365.

13. *A vetés (seges) (és a szobor).* ὃ κακοὶ κἀνάξιοι τῆς ἔμης σποράς (a nemzetség), Αἰτωλίδος ἀγάλματα (hasonmás) μητρὸς. Adespota. 99.

14. *A kalász.* σαρκήρη στάχυν (a tömeg). Adespota. 206.

XX. A szőlőművelés.

1. *A szőlő, a szőlő érése és a szőlőtő első hajtása.* πολλὴν ὀπίω-
ραν (a hajadon) Κύπριδος εἰσορᾶν παρῆν ἄραισι περμάζουσαν (a ser-
dülés) οἰνάνθαις (az életkor legszebb ideje) χρόνου. Chæremon. 12.

2. *A must.* σύμμικτον ὥστε γλεύκος ἀληγῆριον. Adespota. 349.
Hasonlat.

3. *A csepp és a hordó.* θέλω τόχης σταλαγμὸν (a csekélység)
ἢ φρενῶν πίδαον (a bőség). Diogenes Sinopensis. 2.

XXI. A kereskedelem.

A kereskedő társa. ἄφρονον ἄνδρα λαμβάνειν συνέμπορον (a társ).
Adespota. 270.

XXII. A hajózás.

1. *A hajó és a vasmacska.* ναὺν τοι μί' ἄγων' οὐδαμῶς σώζειν
φιλαί (veszedelemben nem elég az államnak egy oltalmazó). Ade-
spota. 450. Allegoria.

2. *A hajó, a hajónak kötéllel való megerősítése, a szél és a hajókötél.* ναὸς ὡς τις ἐκ μὲν γῆς ἀνήρτηται βράχοις, πνεῖ δ' οὖρος,
ἡμῖν δ' οὐ κρατεῖ τὰ πείσματα (a kényszer). Adespota. 311.

3. *A homok, a vasmacska kampója és a hajó ingása.* ἔλκει
γὰρ ἤδη θυμὸς οὐδ' ἔσ' ἀντέχει θινῶδες ὡς ἄγκυιστρον ἀγκύρας σάλω.
Adespota. 310. Hasonlat.

4. *Az evezés és a hajók állomási helye.* ἀκριβὲς οἰάκισμα (a tö-
rekvés) πρὸς σταθμὸν (a vég) βίου. Adespota. 110.

5. *A hajó fenekén összegyűlt víz kimerítése és annak újból
való beömlése.* καὶ τὴν μὲν ἐξηγλυόμεν (az eltávolítás), ἣ δ' ἐπιαρρεῖ
(a bekövetkezés). Adespota. 62.

6. *A tenger mélysége.* L. XVIII. 4.

7. *A hullám.* 1. ὅταν δ' ἐφέρπη κύμα (az élet szaka) λοιπθιον
βίου. Lycophron. 5. 2. κλύδωνα (a baj) σαυτῷ προσφέρεις αὐθαίρετον.
Adespota. 474.

8. *A szél és a fűvás.* δισσή πνεύματα πνεῖς (az érzelem ébresz-
tése), Ἐρωτ. Adespota. 151.

9. *A vihar.* θεόθεν δὲ πνέοντ' οὖρον (a baj) ἀνάγκη κλῆραι.
Adespota. 245.

10. *A gyors tinnhal és a tenger felzavarása.* θόννος βολαῖος
πέλαγος ὡς διαστρόβει. Adespota. 322. Hasonlat.

XXIII. A természet.

a) Általános természeti sajátosságok.

1. *A síkság.* ἔταν δὲ πόντου πεδίον (a sík tenger) Αἰγαῖον δρᾶμω.
Ion. 60.

2. *A völgy (a kis vágóeszköz) és a fenyőfa aga.* καὶ γὰρ ἐν
νάπαις βραχεῖ πολὺς σιδήρω κείρεται πύκνης κλάδος (szűk helyen, cse-
kély hadi erővel sok ellenséget lehet megsemmisíteni) Moschion. 1.
Allegoria.

b) Az állatok.

1. *A kakas.* ἐπὶ δ' αὐτὸς ἀλέκτωρ Λύδιον ἔμνον ἀχέων. Ion. 39.
Hasonlat.

2. *A guggolás, a kakas (a szolgáltság) és a szárny leeresz-
tése.* ἔπηξ' ἀλέκτωρ δούλον (félelemtől összehúzódó) ὡς κλίνας πτερόν.
Phrynichus. 16. Hasonlat.

3. *A szárny.* 1. ἴθι μοι, δόμον, οἰκέτα, κλησον ὀπόπτερος (gyor-
san). Ion. 14. 2. ὀπνωμένοι δ' ἐπιπτον ἐλαινῶν ἐπὶ ἴων τε μελανόφυλλα
συγκλώσαι πτερά (a levél). Chæremon. 14, 12—13. 3. δίνης πτερω-
τός (messze elhallatszó) φθόγγος ἐξακούεται. Adespota. 30. 4. πτε-
ροφόρον (gyors) Διὸς βέλος. Adespota. 33, 6.

4. *A madarak és a sas.* εἰς μυρίους ἔρριθας ἀετὸς σὸβει (egy
hatalmas ember sok gyöngérré rájleszt). Sositheus. 1. Allegoria.

5. *A fecske (és a hajtás).* χάσκοντα λιμῷ μύσχον (a fecske ki-
csinye) ὡς χελιδόνος Achaëus. 45. Hasonlat.

6. *A bőgés.* μυκᾶται δ' ὠρέχθει τὸ λάνον πέδον. Aristias. 6.

7. *A vadállat.* στέργειν θ' ὀδρηροῖς ὥστε θῆρ ἀεὶ ποταῖς. Ade-
spota. 461, 6. Hasonlat.

8. *A harapás.* οὐκ ἴν' ἄρ' οὐδὲν πῆμ' ἐλευθέρου δάκνον (a sér-
tés) φογῆν ἰμοίως ἀνδρός, ὡς ἀτιμία. Adespota. 83, 1—2.

9. *A falatozás.* ὠκεία δὲ νιν φλὸς καταδαίσατο (véget vetett
életének). Phrynichus. 6.

10. *A marczagolás után való vágy és a falatozás.* πεδία δὲ πάντα καὶ παράγειον πλάκα ὠκεία μάργους (elharapódzó) φλόξ ἐδαίνυτο (a pusztítás) γνάθοις (az állkapozza metonymice: a marczagolás után való vágy, ez metaphoricè: tüzvész). Phrynichus. 5.

11. *A vén oroszlán és a fiatal őz.* γήρας λεόντων κρείττων ἀκμαίων νεβρών (többet ér a kiváló ember öregsége, mint az igénytelennek fiatal kora). Hippothoon. 5. Allegoria.

12. *A nyúl és az oroszlán.* λαγὼ (a félénk) βίον ζῆς ὁ πρὶν ἄτρομος λέων (a bátor ember). Adespota. 373.

13. *A légyó.* ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἢ φέσις τίεται κακόν, ὡς ἐξ ἐχιδνης πάλιν ἐχιδνα γίνεσθαι. Isidorus. 1. Hasonlat.

c) *A nővények.*

1. *A nővény.* οὐδὲν ἔστω ἀθλιώτερον φυτόν (teremtmeny) γυναικός. Theodectes. 1.

2. *A gyökér.* θεῖον δ' ἀπ' ἀμφὸν ἔκγονον μισομάτων (a szülő) τίς ἂν προσεπιπὶν ἀξιόσιον λότρων; Theodectes. 3.

3. *A törzök.* πρέμνον (az alap) ἐστίας. Adespota. 202.

d) *A tűz.*

1. *A tűz.* πυρὸς (az élénkség) δ' ἐξ ὀργμάτων ἔλαμπεν ἀγλήν. Adespota. 19.

2. *A tűz pusztítása.* ζήλος γυναικός πάντα πορπολεῖ (az elpusztítás) ὄδρον. Adespota. 251.

3. *A fénylés és a fény.* λάμπει (meglátszik) δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρήσι φῶς (a heves érzelem) ἔρωτος. Phrynichus. 8.

4. *Az olvasztás.* κανθοῦς π' ἐξέτηξε (a megnedvesítés) θακρόους. Moschion. 10, 9.

e) *A víz.*

A forrás. εὐρέθη δὲ Βακχίῳ γλοκεία πηγὴ (a nedv). Moschion. 7, 24—25.

δ) *Meteorologiai tünemények.*

1. *A napfény.* 1. σὺ δ' ὦ τὴ λαμπρὸν φῶς (a dicsőség) ἀποσβεννός γένους. Adespota. 7. 2. Δίτας δ' ἐξέλαμψε θεῖον φῶς (az üdv). Adespota. 419.

2. *A napsugár.* ἄλβον δ' ἐμοὶ μὴ χρυσῶν φαινήν ἀκτίνα (az áldás) δαίμων διδοίη πάρος σοφίας ἢ τυραννίδα. Adespota. 103, 2—4.

3. *A sötétség.* 1. ἐξὸν σωπῶν κἄν σκότῳ (a titok) κρύπτειν τάδε. Aeschylus Alexandrinus. 5. 2. L. II. S. 3. ὁ δ' ἀμφιβάλλει ταχύπους κέλευθον ἔργῳ σκοτίαν (végzetes)... Ἄιδας. Adespota. 100, 6—10. 4. σκοτεινός (titkos) ὄργῳ. Adespota. 277.

4. *A felhő.* Ἐλκων ἐφ' αὐτὸν ὥστε κακίας νέφος. Adespota. 50. Hasonlat.

5. *A tavasz (és a serdülés).* ὡς ἔστιν ὄμιν τοῦτ' ἔαρ (a legszebb kor) παντός βίου, ἤβη δὲ λῦπαι φροντίδας θ' ἰβώσ' (a növekedés) ὄμοσ. Pompeius Macer. 1, 5—6.

6. *A hó.* νεφέσσι' (fehér) Ἐλένη. Ion. 46.

Midőn a kisebb tragikusok tropusait kutattuk és csoportosítottuk műveltségtörténeti és költészeti szempontból való categoriák szerint, tettük azt három olyan század tragikai termékeinek maradványaival, melyekben a görög szellem bámulatos bőséggel alkotta productív és reproductív módon drámai termékeit. Számptalan a költők száma, kik a Kr. e. ötödik, negyedik és harmadik században hivatva és nem hivatva hódoltak Melpomene műsájának, s még számptalanabbak műveik, — hiszen Nagy Sándor koráig, tehát nem egészen két század alatt, körülbelül tizenkétezer tragoedia látott napvilágot. És ebből a rengeteg anyagból mindössze csak kilenczszáz, többnyire rövid, több egy-egy szóból álló fragmentum maradt ránk, melyek nagyobb részének szerzőit sem ismerjük, és ha ismerjük is, számuk oly csekély, hogy az illető költő mivoltára nézve elegendő adatot nem szolgáltatnak.

Ily hiányos adatok alapján merőben tévedés volna következtést vonni az illető korszakokra és költőkre. Nem is azért fogtunk a kisebb tragikusok tropusainak tárgyalásához, mintha cleve nem sejtettük volna, hogy a műveltségtörténeti és költészeti szempontból való felfogásnak az adatok szerfölötti hiányosságánál fogva aligha nyújthatnak kellő anyagot, hanem mert szándékunk lévén a görög comoedia tropusainak is hasonló szempontból való feldolgozása, tudtuk, hogy a kisebb tragikusok tropusainak tárgyalása oly szem, mely az egész görög drámára kiterjedő kutatások láncolatában nem hiányozhatik. Elvégre is az adatok hiányosságából származó eredménytelenség a kidolgozás előtt csakis sejtélem volt, és ez nem jogosíthatott fel bennünket arra, hogy a kisebb tragikusok tropusait

figyelembe ne vegyük. Különben a kisebb tragikusok tropusai retorikai, grammatikai és lexicographiai szempontból (l. ezen szempontokra nézve Euripides tropusairól szóló értekezésünk bevezetését) birnak bizonyos érdekekkel, és lehet, hogy majd a comicusok fragmentumainak tárgyalásánál némi összehasonlításra fognak alkalmat szolgáltatni.

Ezúttal még csak azt akarjuk fölemlíteni, hogy *kétféle képből álló csoportot* (l. Euripides tropusairól szóló értekezésem 93—94-ik lapjait) csak egyet,¹⁾ *kettős képet* (l. ugyanott a 94-ik lapot) szintén csak egyet²⁾ találunk.

¹⁾ Adespota, 202, synecdoche és aránytropus (A. II. 2 és C. XXIII. c. 3).

²⁾ Phrynichus, 5. (C. XXIII. b. 10.)

HERACLIUS.

RANKAVIS KLEON HELLÉN DRÁMÁJA,

NYELVÉSZETI JEGYZETEKSEL.

Dr TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1886.